

Komentarz wprowadzający do artykułu profesora J. Jasińskiego

Introductory comments to the paper of Professor J. Jasiński

Publikujemy artykuł wybitnego uczonego – Jerzego Jasińskiego, kryminologa, profesora w Instytucie Nauk Prawnych Polskiej Akademii Nauk. Zmarły przed dziesięciu laty uczony znaczącą część swego życia naukowego poświęcił na badania nad alkoholem. Zawdzięczamy mu serię badań ankietowych nad spożyciem alkoholu, przeprowadzonych w latach 1980, 1985, 1990 i 1995, które miały kluczowe znaczenie dla rozumienia zmian na polskiej scenie alkoholowej w dekadach wielkiej zmiany społecznej.

Profesor Jasiński interesował się ruchami społecznymi i ich historią. Jego artykuł na temat historii amerykańskiego ruchu trzeźwościowego w XIX wieku miał być w założeniu wstępem do opisu wielkiego eksperymentu prohibicyjnego, który w okresie międzywojennym objął całą Amerykę Północną. Był to czas silnych tendencji prohibicyjnych na całym świecie. Prohibicję alkoholową wprowadziły Finlandia i Islandia; w Szwecji, jako alternatywę dla prohibicji, przyjęto restrykcyjny system racjonowania alkoholu, zwany systemem Bratta. W Rosji Radzieckiej zakaz produkcji wódki uchylono dopiero w roku 1926. Pierwsza polska ustawa przeciwalkoholowa dawała możliwość ogłaszania prohibicji w drodze referendum gminnych, z czego skorzystało w latach dwudziestych zeszłego stulecia kilkaset gmin. Podejścia prohibicyjne dominowały w krajach muzułmańskich, zakaz sprzedaży alkoholu egzekwowały wobec ludności miejscowej mocarstwa kolonialne.

Przyjęcie prohibicji prawie wszędzie poprzedzały krucjaty moralne, których misjonarze widzieli w alkoholu, a zwłaszcza w napojach spirytusowych, źródło deprawacji i upadku moralnego. Według Josepha Gusfielida prohibicja amerykańska była dramatyczną próbą utrzymania dominacji tradycyjnych wartości amerykańskich w społeczeństwie, w którym coraz większą rolę odgrywały wielki kapitał i rozpity proletariatus. Te – jak pisze Jerzy Jasiński – próby „moralizowania za pomocą prawa” zakończyły się wszędzie niefortunnie, chociaż prohibicja w niektórych stanach USA przetrwała do lat sześćdziesiątych, a zakaz sprzedaży piwa obowiązywał na Islandii do początku lat dziewięćdziesiątych.

Rękopis artykułu o korzeniach prohibicji amerykańskiej trafił do Zakładu Badań nad Alkoholizmem i Toksykomaniami wraz z całym bogatym zbiorem literatury:

książek, czasopism, odbitek artykułów, materiałów konferencyjnych oraz rękopisów, które przekazała nam po śmierci męża Magdalena Jasińska. Niestety, oprócz publikowanego właśnie artykułu, nie dotarliśmy do zapowiadanych prac o samej prohibicji – nie tylko w USA, ale również w Kanadzie i w krajach nordyckich.

Czytając ten historyczny artykuł widzimy jasno jego aktualne przesłanie. Próby wykorzystywania prawa w krucjatch moralnych nie zakończyły się bowiem wraz z fiaskiem prohibicji amerykańskiej. Odzywają na nowo w debatach nad rozwiązywaniem problemów społecznych w Polsce i na świecie, przynosząc najczęściej równie niefortunne rezultaty.

Jacek Moskalewicz